

52-й випуск регулярного дайджесту про вплив виходу іноземних компаній на економіку РФ

Підготовлено командою KSE Institute та членами Ради Директорів KSE за підтримки Міжнародного фонду "Відродження"; 14.08-03.09.2023. Ми продовжуємо надавати оновлену інформацію двічі на місяць.

На початку російського вторгнення в Україну KSE Institute запустив аналітичний проєкт, який отримав назву "Самосанкції" (або SelfSanctions), спрямований на збір даних про іноземні компанії, які працюють на російському ринку та обмежують або припиняють свою діяльність. Експертиза даних була проведена спільно з фахівцями/спеціалістами Мінекономіки, МЗС та Мінцифри. База даних KSE Institute частково наповнена з бази даних Єльської школи менеджменту та інших відкритих джерел. База даних містить багато різноманітної інформації, ми збираємо щоденну статистику щодо зміни статусу іноземних компаній, що працюють/працювали на російському ринку та обмежують чи припиняють свою діяльність. Також ми створили Telegram-бот https://t.me/exit_ru_bot для відстеження/моніторингу новин про пріоритетні іноземні компанії (охоплення 1, 2, 3 або 7 днів моніторингу) і проводимо регулярний аналіз зміни курсів акцій і капіталізації материнських груп компаній, які мають або мали бізнес в Росії. База KSE частково базується на даних з бази [Yale's School of Management](https://yale.edu), дослідженні [Університету Сент-Галлена](https://www.epravda.com.ua), сайтів [epravda.com.ua](https://www.epravda.com.ua), squeezingputin.com, <https://bloody.energy/>, leave-russia.org та інших відкритих джерел. Дані верифікуються KSE і компаніям призначається додатковий статус KSE. Дані щодо акцій взяті з Google і Yahoo Finance. Водночас база KSE є найбільш повною та вичерпною і містить набагато більше інформації, ніж більшість інших схожих за тематикою баз даних, оскільки вона також містить дані про кількість персоналу, доходи, капітал та інші фінансові показники, збирає останні оновлення та зміни у статусах, посилання на використані джерела, щоденні оновлення з нашого [Telegram-бота](https://t.me/exit_ru_bot) тощо.

KSE Institute та проєкт [Leave Russia](https://leave-russia.org) входять до [коаліції B4Ukraine](https://www.b4ukraine.com) з середини 2022 року.

KSE Institute радий повідомити, що [завершено процес об'єднання](https://leave-russia.org) з проєктом leave-russia.org, розробленим командою волонтерів.

Також ми розробили сканер штрих-кодів, який доступний тут: <https://leaverussia.kse.ua/> (лише для мобільних пристроїв!) або в нашому [Telegram-боті](https://t.me/exit_ru_bot). Він дозволяє знайти будь-який бренд або компанію, яка працює в Росії, просто відсканувавши штрих-код.

ЗНІМОК З БАЗИ ДАНИХ KSE на 03.09.2023

Кількість компаній, які **продовжують діяльність у Росії** (Статус KSE "залишаються"¹) – 1 384 (+7 за 3 тижні)

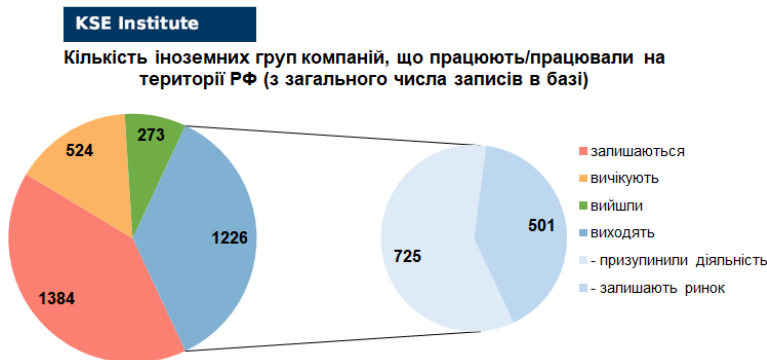
Кількість компаній, які **скоротили поточні операції та призупинили нові інвестиції** (статус KSE "вичікують") – 524 (+5 за 3 тижні)

Кількість компаній, які **згорнули російські операції** (статус KSE "виходять") – 1 226 (+3 за 3 тижні)

Кількість компаній, які **завершили вихід з РФ** (статус KSE "вийшли") – 273 (+8 за 3 тижні, +11 за місяць)

Станом на 3 вересня ми ідентифікували близько **3 407 компаній, організацій і їх брендів з 94 країн та 58 галузей** і їхню позицію щодо роботи на ринку РФ, близько 40% з них публічні. Для **~1 480 публічних груп компаній** ми також ідентифікували (за можливості) їхній операційний бізнес в РФ (наявність контрольної частки в юридичній особі та отриману виручку) та знайшли дані за 2021 рік до вторгнення, що дало змогу підрахувати вартість інвестованого в країні капіталу (близько **\$189,7 млрд**), локальну виручку (на загальну суму **\$306,0 млрд**), локальні активи (на загальну суму **\$327,7 млрд**), а також персонал (близько **1,429 млн осіб**) і сплачені податки (близько **\$25,2 млрд**). **1 750 іноземних компаній** вже частково скоротили, призупинили або припинили свою діяльність в Росії. Також, ми додали інформацію про **273 компанії, які завершили продаж/ліквідацію свого бізнесу в Росії** на базі зібраної з офіційних реєстрів інформації.

Як видно з таблиць нижче, станом на 3 вересня, **273 компанії, які вже повністю вийшли з РФ**, в 2021 році мали щонайменше **432,4 тис чол персоналу, \$64,4 млрд річного доходу, \$33,8 млрд капіталу та \$60,4 млрд активів**; компанії, які **оголосили про повний вихід з Росії**, мали **294,3 тис чол персоналу, \$57,2 млрд річного доходу, \$23,5 млрд капіталу та \$28,3 млрд активів**; компанії, які **призупинили свою діяльність** на російському ринку, мали **108,8 тис чол персоналу, річний дохід у розмірі \$32,6 млрд, \$38,0 млрд капіталу і \$91,9 млрд активів**.

ТОП-10 країн і галузей за кількістю компаній з бази KSE

Країна штаб-квартири	Кількість компаній	Галузь	Кількість компаній
США	736	FMCG+споживчі товари	307
Німеччина	393	Фінанси та платежі	248
Великобританія	272	Електроніка	218
Китай	183	Енергетика, нафта і газ	215
Японія	170	ІТ	190
Франція	169	Автомобілебудування	168
Швейцарія	147	Промислове обладнання	168
Італія	116	Фарма, охорона здоров'я	164
Нідерланди	98	Їжа та напої	130
Фінляндія	94	Виробництво	117

¹ - KSE status "leave" або "виходять" - Компанії, які опублікували на офіційному сайті компанії (або їхній реліз з'явився в іноземному виданні як FT, NYT тощо) що повністю завершують роботу в Росії або компанії, що офіційно повідомили що вони тимчасово скорочують операції в РФ

- KSE status "wait" або "вичікують" - Компанії, які опублікували на офіційному сайті компанії (або їхній реліз з'явився в іноземному виданні як FT, NYT тощо) що вони скорочують лише частину бізнес операцій, продовжуючи роботу по іншим операціям або компанії, які повідомили що відкладають майбутні

інвестиції/розробки/маркетинг, при цьому продовжують свою основну діяльність

- KSE status "stay" або "залишаються" - Компанії, що ігнорують вимоги до виходу/скорочення діяльності в Росії, також компанії, які офіційно заявили, що залишаються в Росії або новин про їх вихід не було знайдено

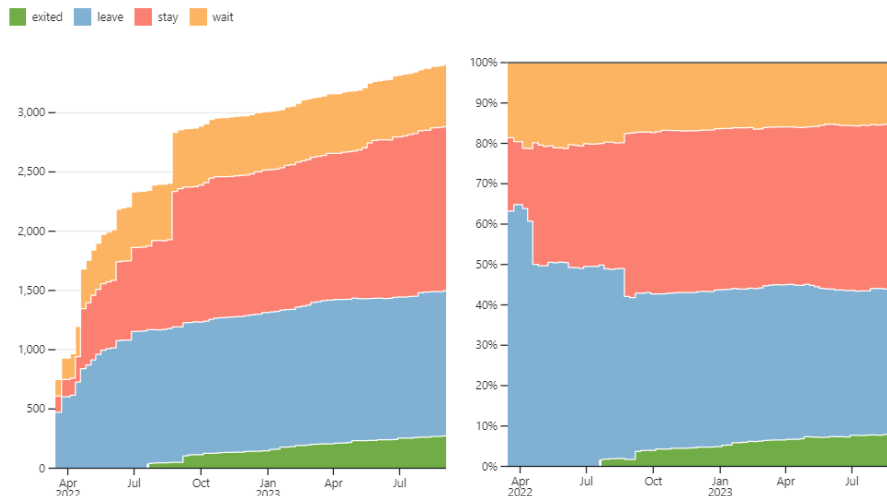
- KSE status "exited" або "вийшли" - Компанії, які продали свій бізнес/активи або свою частку бізнесу місцевому партнеру/розірвали стосунки та залишили ринок. Також цей статус присвоюється компаніям, які ліквідуються.

Наведена нижче таблиця базується на даних за 2021 рік, доступних для ~1 480 ТОП публічних компаній, що працюють / працювали в РФ²:

KSE Institute						
Статус, присвоєний KSE	К-ть компаній з виручкою в базі KSE	Кількість персоналу в РФ, 2021	Дохід в РФ, 2021, млн дол	Капітал в РФ, 2021, млн дол	Активи в РФ, 2021, млн дол	Податки в РФ, 2021, млн дол
вийшли	273	432 416	64 402	33 846	60 375	3 968
виходять , в т.ч.:	330	403 094	89 730	61 467	120 221	3 801
<i>намір про повний вихід</i>	143	294 309	57 173	23 493	28 316	3 044
<i>призупинення операцій</i>	187	108 785	32 557	37 974	91 905	757
вчікують	226	158 692	58 841	45 846	49 155	3 468
залишаються	654	434 900	93 039	48 504	97 949	13 987
Всього	1 483	1 429 102	306 013	189 663	327 699	25 224

Якщо з початку російського вторгнення в Україну відсоток компаній, які згортають операції в РФ, різко зростав до середини квітня 2022 р, то протягом останніх 12 місяців співвідношення тих, хто йде чи залишається, практично не змінюється, хоча ми все ще бачимо періодичне зростання частки тих компаній, які залишаються на ринку РФ (за рахунок додавання нових компаній в базу, 46 було додано в серпні 2023). Тим не менше, **якщо оперувати загальними цифрами** в базі даних KSE, близько 36,0% компаній вже заявили про вихід з ринку РФ або призупинили свою діяльність, але 40,6% все ще залишаються присутніми в країні, 15,4% вчікують і лише 8,0% здійснили повний вихід³.

У той же час, з т.з. на економіку Росії, вплив лише 273 компаній, які повністю вийшли з країни, складно не дооцінити, оскільки в 2021 році в них працювало 30,3% персоналу, занятого в іноземних компаніях, а компаніям належало близько 18,4% активів, 17,8% капіталу інвестованого іноземними компаніями в країну, і в 2021 році вони генерували виручки на 64,4 млрд дол або 21,0% від всієї виручки і сплатили ~4,0 млрд дол податків або 15,7% від загальної суми податків, сплачених компаніями, які спостерігалися. Дані по 1 480 ТОП компаній представлені в таблиці вище.

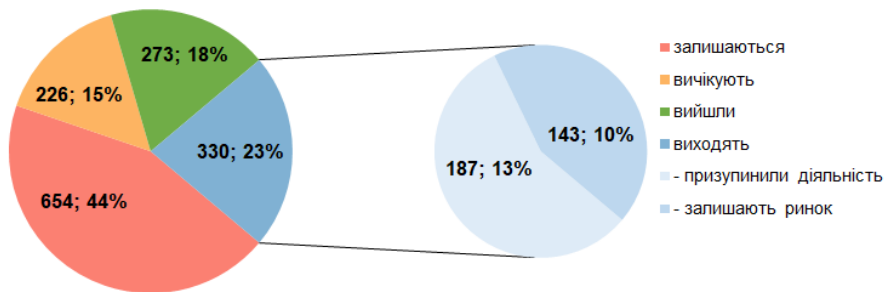

Щоб уникнути неправильного тлумачення цифр, ще раз наголошуємо, що в базі KSE Institute містяться фінансові дані приблизно 1480 унікальних груп іноземних компаній, які беруть участь у приблизно 1940 місцевих юридичних особах в Росії. А загальна кількість записів - вже більше 3407 і постійно зростає. Це означає, що найправильнішим способом порохувати реальний % різних статусів від загального числа буде взяти лише ті компанії, виручка та інші фінпоказники яких у нас зібрані в базі даних. Для решти компаній ми не змогли поки ідентифікувати компанії, представлені в Росії, доходи яких фізично отримані в країні. В основному, це іноземні компанії, які мають торгові відносини з Росією, або, наприклад, спортивні (85 записів) та інші асоціації та НУО (20 записів), туристичні та круїзні компанії (24 записи), ЗМІ (40 записів), Кіно (17 записів) та Розваги (24 записи) або компанії, які ніколи не мали навіть представництва в країні. На нашу думку, набагато точніше було б базувати розрахунки реальних виходів або % інших статусів у порівнянні з тими ~1480 унікальними іноземними компаніями, де ми змогли визначити доходи, отримані в Росії заснованими ними місцевими компаніями. Для отримання більш детальної інформації дивіться наступні діаграми:

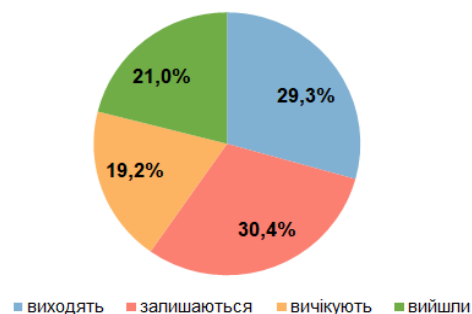
² Коли ми аналізуємо кількість локальних компаній в Росії, кількість персоналу та місцеві фінансові показники (наприклад, дохід, капітал, активи, сплачені податки) - KSE Institute використовує дані згідно з Російськими стандартами бухгалтерського обліку (або РСБУ) з офіційного реєстру [ЕГРЮЛЬ](#), усі кроки, як ми це робимо, детально пояснюються в [Методології, яку ми опублікували тут](#). Основне джерело для локальних фінпоказників - дані Федеральної податкової служби Росії. Останні доступні консолідовані дані для найбільших російських підрозділів кожної групи представлені відповідно до місцевих стандартів бухгалтерського обліку, за винятком внутрішньогрупових виключень та інших коригувань по МСФЗ або GAAP. Більше деталей [розміщено тут](#).

³ 24 липня 2022 року ми ввели новий статус «вийшли», який відображає дії компаній щодо завершення виходу з російського ринку. Статус ґрунтується на даних з ЕГРЮЛ Росії та додатковому аналізі, такому як оголошення компаній і публікації в ЗМІ про діяльність компанії. У той же час, діяльність компаній може бути складно відстежити, і їх можна пропустити в аналізі, особливо для компаній, які мало висвітлюються в ЗМІ. Закликаємо наших читачів повідомляти нам, якщо вони знайомі з діями компаній, які суперечать їхнім заявам про вихід, через [форму зворотного зв'язку](#) на сайті <https://leave-russia.org/>.

К-ть іноземних груп компаній з ідентифікованою в 2021 р. виручкою на території РФ

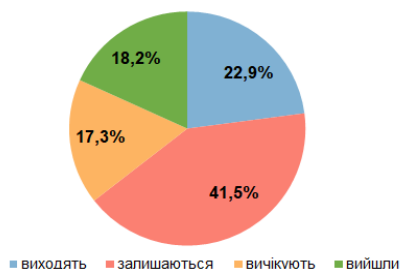
Частка доходу в 2021 році за статусами KSE для ~1480 компаній з фінпоказниками

Як видно на діаграмах вище на основі даних за 2021 рік, приблизно однаковий % **виходу** отримано на основі кількості компаній (18%) і частки вилученого в результаті їх виходу доходу (21%). У той же час зовсім інша картина для тих, хто ще **залишається** - 44% компаній представляють 30,4% доходу, а 15% **компаній, що вичікують**, представляють 19,2% доходу, отриманого в Росії. Висновок може полягати в тому, що менші компанії з нижчими доходами вважають за краще залишатися, а ті, які мають більший дохід, більш охочі вичікувати, обмежуючи свої інвестиції як виправдання (водночас вони продовжують заробляти та реінвестувати свій прибуток в Росії).

KSE Institute вже зібрав і проаналізував дані про дохід, капітал, активи та чистий прибуток (прибуток або збиток) у **2022 році** для ~1390 компаній (близько 90 компаній, дані яких у нас були зібрані раніше не надали свою звітність) і надає нижче детальний аналіз, більше деталей буде надано додатково, якщо ми отримаємо повну інформацію.

Частка доходу в 2022 році за статусами KSE для ~1390 компаній з фінпоказниками

Статус, присвоєний KSE	К-ть компаній з виручкою в базі KSE	Дохід в РФ, 2022, млн дол	Капітал в РФ, 2022, млн дол	Активи в РФ, 2022, млн дол	Прибуток/збиток в РФ, 2022, млн дол
вийшли	273	39 438	17 933	37 349	3 094
виходять, в т.ч.:	307	49 636	47 231	120 336	287
намір про повний вихід	134	36 397	15 512	32 362	299
призупинення операцій	173	13 239	31 720	87 974	-12
вичікують	206	37 566	20 272	47 613	1 248
залишаються	605	89 996	39 634	117 429	9 545
Всього	1 391	216 636	125 070	322 727	14 174

Як ви можете бачити з діаграм вище, компанії, які **повністю вийшли** з Росії, змогли отримати на 2,8% менше доходу в 2022 році (18,2% від загального обсягу), ніж у 2021 році (21,0% від загального обсягу, що зрозуміло, оскільки більшість із них залишили країну ще до кінця року). **Компанії, що виходять**, також отримали значно менше (-6,4%) доходів у 2022 році (22,9% від загального обсягу), ніж у 2021 році (29,3% від загального обсягу). Водночас **компанії, що залишилися**, змогли отримати значно більшу (+11,1%) виручку в 2022 (41,5% від загального обсягу), ніж у 2021 році (30,4% від загального обсягу). Компанії зі статусом «**вичікують**»⁴ отримали практично таку ж частку (-1,9%) доходу в 2022 році (17,3% від загального обсягу) проти 19,2% від загального обсягу в 2021 році. Отже, ключовий висновок полягає в тому, що гроші важливі для тих компаній, які все ще пов'язані з місцевим бізнесом у Росії.

Підсумовуючи перші результати нових даних, отриманих за 2022 році та порівнюючи їх із 2021 роком, можна побачити позитивні тенденції щодо значного падіння доходів та капіталу. Лише активи майже не змінилися (322,7⁵ млрд доларів США у 2022 році проти 327,7 млрд доларів США у 2021 році) і навіть, ймовірно, збільшаться, коли ми отримаємо решту звітів для приблизно 90-100 компаній (якщо компанії не вирішать не розголошувати їх). KSE Institute опублікував раніше масштабне дослідження «[Як змінилися доходи іноземного бізнесу в РФ в 2022 році і чому так багато компаній досі не йдуть](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4453963)». Ознайомитися з англійською версією звіту можна за посиланням: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4453963.

У липні KSE Institute спільно з партнерами по коаліції B4Ukraine опублікували нове дослідження під назвою "The Business of Staying: a closer look at multinational revenues and taxes in Russia in 2022", скачати повний текст англійською мовою можна за наступними посиланнями: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/07/The-Business-of-Staying-1.pdf> та <https://b4ukraine.org/pdf/BusinessOfStaying.pdf>

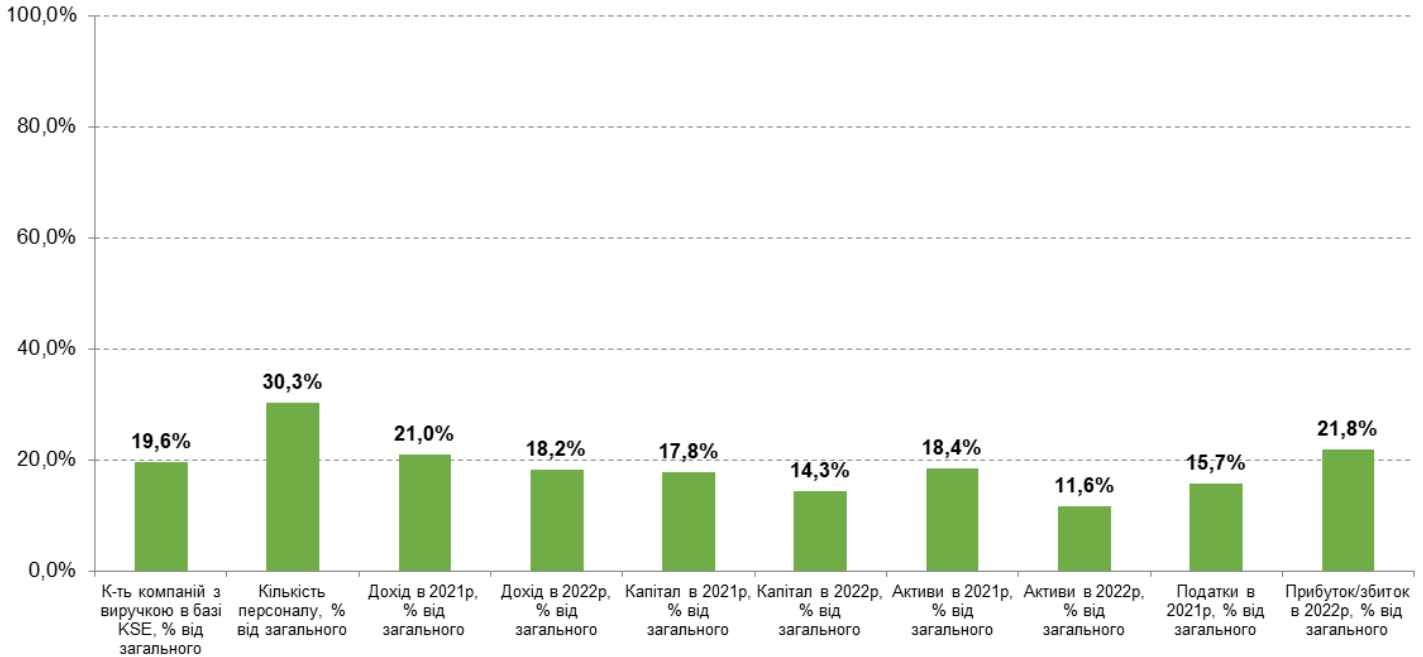
⁴ Після 18 місяців війни розпочатою Росією в Україні ми припускаємо, що часу було цілком достатньо, щоб прийняти рішення покинути країну-агресора для всіх міжнародних бізнесів. Тому для KSE Institute компанії відмічені статусами «залишаються» та «вичікують» по суті нічим суттєво не відрізняються.

⁵ Збільшення активів порівняно з попередніми даними пояснюється додаванням нещодавно зібраної інформації про активи банків, яка раніше була недоступною.

Поточний прогрес компаній, які повністю вийшли проти інших таких:

KSE Institute

% компаній, які вийшли з Росії з продажем або ліквідацією та їх ключові статистичні дані

Більше інфографіки і аналітики у спеціальному розділі нашого сайту за посиланням

<https://leave-russia.org/uk/bi-analytics>

Ключові оновлення з останніх російських новин:

МЗС Росії: товарообіг з Вірменією в січні-травні 2023 року зріс на 86%.

04.08.2023 | Товарообіг між Росією і Вірменією за січень-травень 2023 року зріс на 86%, повідомив ТАСС директор четвертого департаменту країн СНД МЗС Росії Денис Гончар. Він зазначив, що експорт Вірменії до Росії також зріс у рекордні 3,3 рази.

<https://www.rbc.ru/rbcfreenews/64ccb0329a7947356868e5d2>

Путін вводить заборону на поїздки

04.08.2023 | Президент Росії Володимир Путін підписав закон, який забороняє громадянам залишати країну з моменту отримання ними повістки у військкомат. Заборона на виїзд діятиме з моменту внесення повістки до журналу реєстрації.

<http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202308040021>

Росія стала другим за величиною постачальником газу до Іспанії

05.08.2023 | У липні Іспанія закупила в Росії еквівалент 8764 ГВт-год зрідженого природного газу (СПГ), частка російського імпорту в загальних поставках енергоресурсів склала 27,6%, закупівлі з Алжиру в липні досягли 28,7%, свідчать дані іспанської енергетичної компанії Enagas.

<https://www.vedomosti.ru/economics/news/2023/08/05/988677-rossiya-stala>

Китай повідомив про зростання торгівлі з Росією на 36,5% з початку року

08.08.2023 | Товарообіг між Росією і Китаєм у січні-липні зріс на 36,5% в річному обчисленні і досяг \$134,1 млрд, повідомили в Головному митному управлінні КНР. Експорт з Китаю до Росії за сім місяців поточного року зріс на 73,4% і досяг \$62,54 млрд. Імпорт Китаєм послуг і товарів з Росії зріс на 15,1%, до \$71,55 млрд.

<https://www.rbc.ru/rbcfreenews/64d1ea699a79478aa52f40fd>

Путін підписав указ про спеціальні рахунки для розрахунків у рублях за сільськогосподарську продукцію

08.08.2023 | При розрахунках за сільськогосподарську продукцію іноземний покупець зможе відкрити спеціальний валютний рахунок в російському банку, після продажу валюти банк буде зараховувати кошти в рублях на спеціальний рублевий рахунок. Захід набуде чинності з 1 листопада 2023 року. Це може вплинути на частину роботи непідсанкційного бізнесу.

<http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202308080018?index=1>

Генконсул РФ заявив про бажання великого бізнесу США відновити співпрацю з Росією

09.08.2023 | Великий бізнес США не хоче втрачати російський ринок і хоче відновити співпрацю. Про це ТАСС заявив генконсул РФ у Х'юстоні Олександр Захаров. *«Американці дуже не хочуть у майбутньому втратити масштабний російський ринок. Можна будувати нові ланцюжки поставок, але на це потрібні роки і навіть десятиліття»,* – зазначив Генконсул. – *«Звичайно, великий бізнес хотів би відновити співпрацю. Американський бізнес не хоче втрачати російський ринок або віддавати його комусь іншому».*

<https://tass.ru/ekonomika/18471905>

Стала відома сума, яку заплатили іноземні компанії за вихід з ринку РФ

15.08.2023 | Безоплатні збори в російський бюджет від продажу бізнесів іноземними компаніями в 2023 досягли 54 млрд рублів (станом на 10 серпня). Ця стаття доходів поповнювалася з грудня 2022 року, коли влада ввела комісію за схвалення таких угод. З урахуванням грудня сума становила 57 млрд рублів.

<https://www.gazeta.ru/business/news/2023/08/15/21075758.shtml>

Аналітики SberCIB: викуп акцій нафтовиків у іноземців може послабити рубль

31.08.2023 | Угоди компаній нафтового сектора з викупу акцій у іноземців можуть створити додаткові ризики для рубля, вважають аналітики SberCIB Investment Research. Вони звернули увагу на заяву віце-прем'єра Олександра Новака, який повідомив, що компанія ЛУКОЙЛ звернулася до уряду за дозволом на викуп акцій іноземних інвесторів з дисконтом не менше 50%. За словами пана Новака, з подібними проханнями зверталися до влади й інші нафтогазові компанії.

<https://www.kommersant.ru/doc/6186935>

Росія заявляє, що не дозволить легко піти іноземним банкам - заступник міністра фінансів РФ Олексій Моїсеєв

01.09.2023 | *"Ми висловили свою позицію і вона залишається - ми будемо жорсткі з випуском іноземних банків, це буде залежати від рішення про розморожування російських активів",* - сказав Моїсеєв, виступаючи на щорічному міжнародному військово-технічному форумі "АРМІЯ" в Патріот Експоцентрі в Московській обл. Відповідаючи на питання про заявки на продаж активів, Моїсеєв сказав, що австрійський Raiffeisen Bank не звертався з таким запитом. *"Мені відома заявка одного іноземного банку про продаж активів... яка знаходиться на розгляді урядової комісії",* - сказав він.

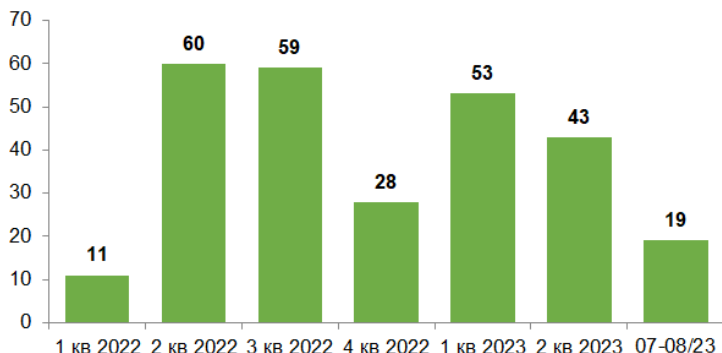
<https://www.reuters.com/business/finance/russian-deputy-finance-min-says-moscow-wont-let-foreign-banks-leave-russia-2023-09-01/>

ФОКУС МІСЯЦЯ: На вихід з РФ. Підсумки серпня 2023 року

В цьому дайджесті ми підіб'ємо підсумки за серпень 2023 року та надамо статистику повного виходу з початку війни.

KSE Institute

Кількість продажів і ліквідацій бізнесів іноземними компаніями в Росії ідентифікованих KSE (вийшли)

Особливу увагу в нашому проєкті ми приділяємо компаніям, які мають в Росії власні юридичні особи, сплачують податки, винаймають персонал, тощо.

Нагадуємо, що ми присвоюємо статус «вийшли» виключно за результатами змін у складі власників компанії в Російській Федерації, відображених в офіційному реєстрі, або коли про закриття угоди було повідомлено в іншій офіційній формі (наприклад, у прес-релізах або під час розкриття інформації на фондовій біржі публічними компаніями) або на підставі ліквідації підприємства.

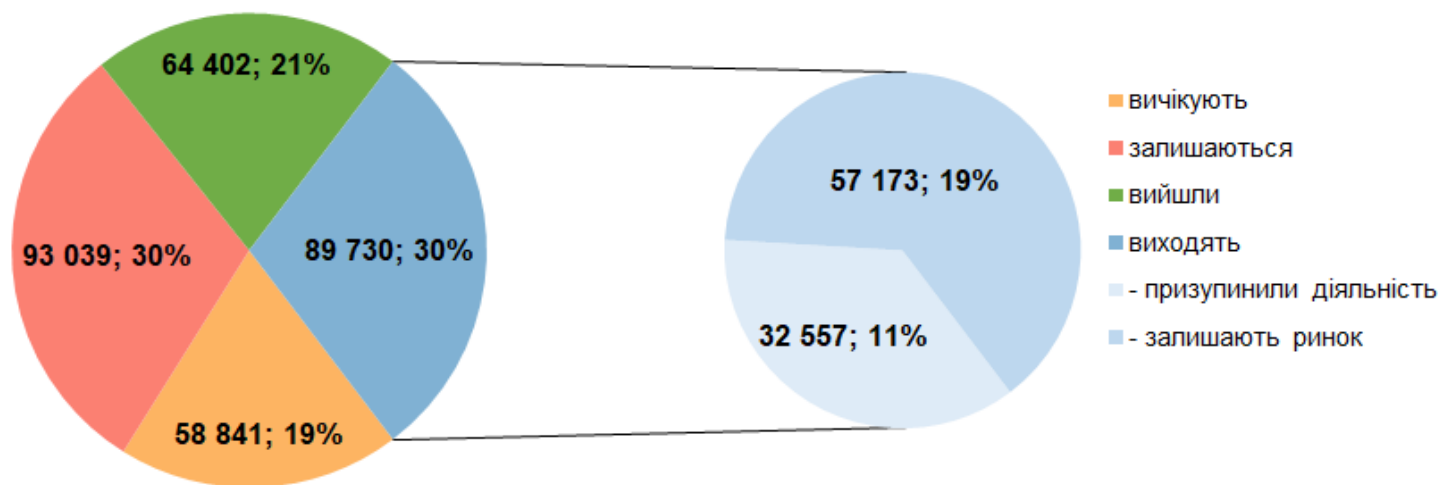
У базі даних KSE зареєстровано близько 1'480 компаній, дані про виручку яких перевищують 306

млрд доларів в 2021 році та ~216 млрд доларів в 2022 році. І щонайменше 273 з них уже продані місцевими компаніями або були ліквідовані та пішли з російського ринку. У серпні 2023 року KSE Institute ідентифікував +11 нових виходів⁶, загальна кількість виходів, спостережених з початку вторгнення Росії, досягла 273.

На діаграмі нижче показано частку тих що «вийшли» та інших статусів на основі розподілу доходу за 2021 рік. Варто зазначити, що коли ми аналізуємо статус «вийшли», варто також звертати увагу на підстатуси («призупинення діяльності» може розглядатися лише як тимчасова пауза в роботі, тоді як ті, що «залишають ринок» — це явна ознака наміру компанії повністю вийти з Росії).

KSE Institute

Частка доходу за статусами KSE для ~1480 компаній з фінпоказниками в 2021 році, USD млн

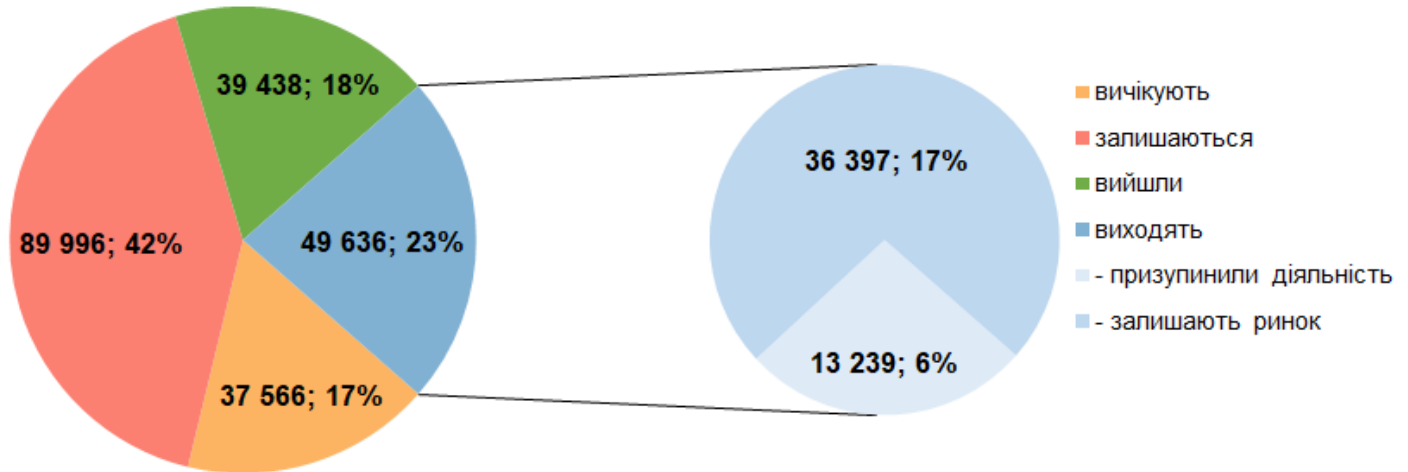
% тих, хто вийшов, становить 21% на основі розподілу доходу, тих, що виходять, становить 30% від загального доходу (з часткою 36% підстатусів таких, що призупинили діяльність та 64% тих, що залишають ринок), % компаній, що залишаються, становить 30% доходу та 19% компаній, які вчікують на базі виручки, отриманої в Росії в 2021 році. Вперше ми спостерігаємо ситуацію, коли % компаній, що виходять, перевищує % тих, що залишаються (це означає, що більше 50% доходу, отриманого до вторгнення йде з Росії).

⁶ Слід зазначити, що нещодавно відкритий доступ до російського реєстру ЕГРЮЛ було частково засекречено, тому KSE Institute міг пропустити деякі виходи, але ми знайшли нове рішення, яке дозволить нам отримувати належний доступ до реєстрів у майбутньому.

Якщо ми подивимося на той самий графік за розподілом доходу за 2022 – картина буде трохи іншою:

KSE Institute

Частка доходу за статусами KSE для ~1390 компаній з фінпоказниками в 2022 році, USD млн

% тих, хто вийшов, становить 18% на основі розподілу доходу, тих, що виходять, становить лише 23% від загального доходу (з часткою 27% підстатусів таких, що призупинили діяльність та 73% тих, що залишають ринок), % компаній, що залишаються, становить 42% доходу та 17% компаній, які вичікують на базі виручки, отриманої в Росії в 2022 році.

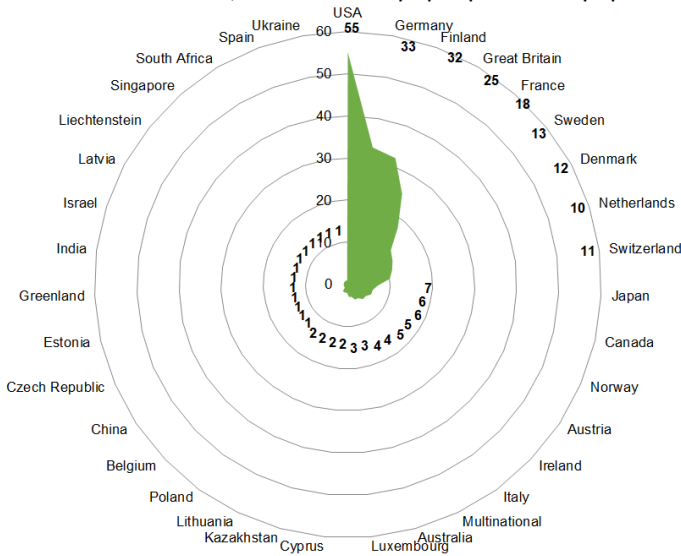
Ключовий висновок може бути наступним: на загальному фоні падіння доходів у 2022 році компанії, які прийняли рішення піти, заробили менше, ніж ті, хто залишився, і більше компаній перейшли з підстатусу «призупинили діяльність» до «залишають ринок», демонструючи посилене бажання розірвати відносини з Росією.

Географія є найважливішим фактором, який пояснює рішення компаній. Компанії з «недружніх країн» (термін, введений Російською Федерацією для опису країн, які приєдналися до міжнародної санкційної політики проти РФ у відповідь на її вторгнення в Україну) мають набагато більше шансів вийти.

Ось також розбивка за країнами та за галузями та компаній, які вже вийшли:

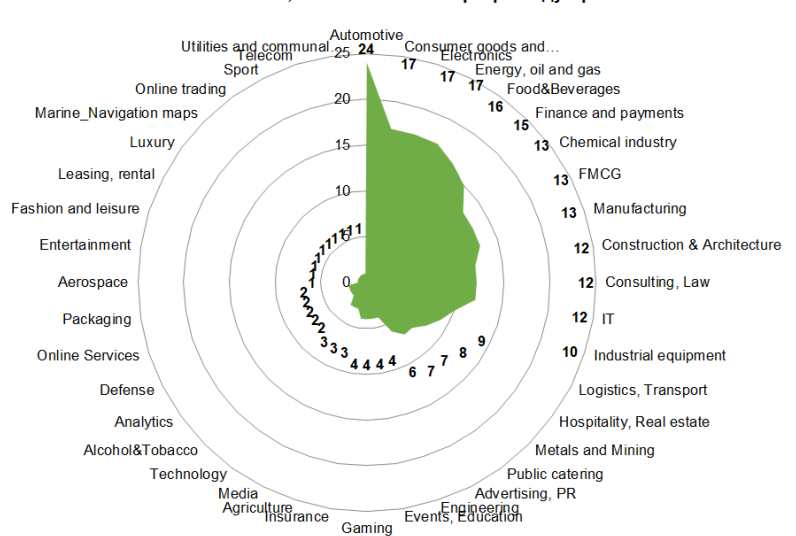
KSE Institute

Кількість компаній, які вийшли з РФ в розрізі країн штаб-квартир

KSE Institute

Кількість компаній, які вийшли з РФ в розрізі індустрій

Так, станом на кінець серпня 2023 року компанії з 35 країн і 40 галузей вже вийшли, показавши справжню реакцію на війну, розпочату Росією, і не спровоковану нею агресією проти України. Найбільше компаній мали штаб-квартири в США, Німеччині, Фінляндії, Великобританії і Франції та працювали в індустріях "Автомобілебудування", "Споживчі товари та одяг", "Електроніка", "Енергетика, нафта та газ" та "Їжа та напої".

Для більш точного пояснення поведінки компаній необхідно враховувати кілька факторів одночасно. Згідно з нашим аналізом, найбільш схильні до виходу (на відміну від тих, хто залишився в РФ) компанії технологічного та комунікаційного сектору. Частково через те, що у них менше фізичних активів у Російській Федерації, ніж у виробничих секторах. Компанії, які виробляють продукцію для щоденного споживання населення в РФ, рідше йдуть (це одне з ключових їх пояснень, чому вони не йдуть). Фармацевтичні компанії, які пояснюють свої рішення турботою про громадське здоров'я, як правило, стають компаніями, які «залишаються».

Компанії з більшим локальним доходом і публічні компанії також схильні залишати ринок: імовірно, великі транснаціональні корпорації більш відповідально ставляться до своєї репутації та реагують на запити інвесторів. Крім того, цілком імовірно, що вихід найбільших транснаціональних корпорацій з РФ для них не настільки болючий для глобального бізнесу, як для менших компаній, для яких частка російського ринку може бути значною.

Ось список «виходів», яких ми нещодавно змогли ідентифікувати: [Cosym Holding](#), [EPAM](#), [Fleetcor](#), [Heineken](#), [ISUZU](#), [Kiilto](#), [Lantmännen Unibake](#), [Oracle](#), [PVH](#), [RCI Banque](#), [VARTA](#).

Більшість із цих виходів були визначені раніше на етапі їх підготовки. Також ми поки не поспішаємо присвоювати статус «вийшли» багатьом компаніям, які стоять буквально на межі виходу, хоча поки не завершили цей процес остаточно (при тому деякі з них вже частково продали свій бізнес або розпочали процедуру банкрутства).

Ось лише деякі з них: [BASF SE](#) (Частковий вихід (мали 4 компанії). 07.2023: Видалено запис про засновника КОНСТРУКТИОН РИСІЧ І ТЕКНОЛОДЖІ ГМБХ. Видалено запис про засновника МАЙСТЕР БІЛДЕРЗ СОЛЮШНС ДОЙЧЛАНД ГМБХ. МБСС ГОНКОНГ ЛІМІТЕД стає новим засновником організації. МБСС ГОНКОНГ ЕСТЕБЛІШМЕНТ ЛІМІТЕД стає новим засновником організації), [Domino's Pizza](#) та її материнська компанія [DP Eurasia](#) (Власник бренду Domino's Pizza в РФ компанія DP Eurasia повідомила, що припинила спробу продати його та ініціювала початок банкрутства російського бізнесу. Пінський і Тімати об'єднують франчайзі Domino's Pizza під новим брендом), [Eastnine AB](#) (Повністю виходять з Росії після продажу свого бізнесу. Шведська Eastnine AB повідомила про укладання угоди з ТОВ «ГЕМ Інвест» про продаж своєї частки в Melon Fashion Group (MFG; керує магазинами одягу Sela, Zarina, Love Republic). Як зазначається в повідомленні шведської компанії, ціна купівлі 36% акцій складає 15,6 млрд руб. Очікується, що операцію буде завершено протягом двох тижнів), [Fast Retailing/Uniqlo](#) (Японська компанія Uniqlo, яка рік тому прийняла рішення залишити російський ринок, відмовилася від оренди приміщень для своїх магазинів у Росії. Усі контракти з оренди було розірвано зі штрафними санкціями, весь персонал звільнено з виплатою по 11 окладів, а японські менеджери переведено до інших країн), [FM Logistic](#) (Французький логістичний оператор FM Logistic продає більш ніж за 3 млрд. руб. ще один свій складський комплекс Central Properties у підмосковному Дмитрові), [IKEA](#) (Власник мережі IKEA продав свою штаб-квартиру в Росії), [Linhardt Gruppe](#) (Статутний капітал підвищено з 101 566 029 ₴ до 120 000 000 ₴. М'ясників Дмитро Георгійович та Пфайфер Євген Георгійович стають новими засновниками організації. Linhardt Gruppe залишило 45% долей), [Magna International](#) (ТОВ "Е-МОБІЛЬ" стає новим засновником організації (ТОВ "МАГНА СИТИНГ РУС"). Видалено запис про засновника МАГНУ СИТИНГ БЕТЕІЛІГУНГС ГМБХ. Відсутність змін у власності АТ "МАГНА АВТОМОТИВ РУ"), [Mondi Group](#) (Mondi завершила продаж Gotek Group своїх трьох російських підприємств з переробки упаковки, отримавши чистий дохід у розмірі 30,4 млн євро. 07.2023: частковий вихід, 3 підприємства (ТОВ "МОНДІ ЛЕБІДЯНЬ", ТОВ "МОНДІ ПЕРЕСЛАВЛЬ" та ТОВ "МОНДІ АРАМІЛЬ") з 5 продано та змінило власників, одне ключове (ВАТ «МОНДІ СИКТИВКАР ЛПК» та мале ТОВ «МОНДІ СЕЙЛЗ» СНД») ще не продані, але схвалені Кремлем), [National Investment Company](#) (Юридична особа знову є чинною. 14.08.2023: Статутний капітал підвищено з 24 130 000 ₴ до 100 000 000 ₴. Зуєв Борис Опанасович та Савицький Сергій Васильович стають новими засновниками організації. National Investment Company ОУ залишило 24% акцій), [SRV](#) (продає більшу частину своїх російських холдингів, продовжуючи вихід з країни - продана частка в одному торговому центрі, ведуться переговори щодо залишку активів), [Toyota Motor Corporation](#) (завод Toyota в Санкт-Петербурзі продано без опціону на зворотний викуп), [Uniga](#) (UNIQA продає свою 75-відсоткову частку в російській компанії «Райффайзен Життя» російській страховій компанії «Ренесанс Життя» разом з АТ «Райффайзенбанк», який входить до групи Raiffeisen Bank International і володіє рештою 25% акцій), [Valeo](#) (Французька компанія Valeo домовилася про продаж російського бізнесу за силовими системами НВК «Автоприлад» і чекає на схвалення угоди держорганами. Причому компанія хоче залишити право на зворотний викуп активів), [Vestas](#) (Знаходиться у стадії ліквідації).

Наступний огляд угод за вересень 2023 року чекайте через місяць.

Що нового відбулось минулого місяця – ключові новини з щоденного моніторингу KSE (оновлення двічі на місяць)⁷

14.08.2023

***Turkmengas** (Туркменістан, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *вичікують*

***China National Petroleum Corporation** (Китай, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *залишаються*

Туркменістан відмовився постачати російський газ до Китаю. Плани Кремля створити «газовий союз» у Центральній Азії, щоб перекачувати більше газу до Китаю, зустріли опір з боку Туркменістану, найбільшого постачальника трубопровідного газу в Китай. Туркменістан не планує підключати Росію до трубопроводу, яким газ постачається в Китай, заявили в МЗС країни.

<https://www.rbc.ru/politics/12/08/2023/64d7a4549a79479f19b76932>

<https://www.moscowtimes.ru/2023/08/13/turkmenistan-otkazalsya-kachat-rossiiskii-gaz-v-kitai-a51834>

***Google** (США, Онлайн сервіси) Статус за KSE - *вичікують*

***Alphabet** (США, Онлайн сервіси) Статус за KSE - *вичікують*

***YouTube** (США, Онлайн сервіси) Статус за KSE - *вичікують*

У суботу, 12 серпня, користувачі зіткнулися з труднощами під час використання сервісів Google. За даними сервісу DownRadar, проблеми зафіксовані в різних частинах країни, особливо почастишали скарги з Москви, Санкт-Петербурга та Казані.

<https://t.me/banksta/40468>

<https://www.kommersant.ru/doc/6159708>

<https://www.moscowtimes.ru/2023/08/12/v-rossii-nachalis-problemi-s-dostupom-k-google-a51830>

<https://news.finance.ua/ua/google-pochav-blokuvaty-posluhy-dlya-pidsankciynih-rosiys-kyh-kompaniy>

Доходи топ-10 російських блогерів від рекламних інтеграцій на YouTube за підсумками першого півріччя зросли в середньому на 19%, до 483 млн рублів, підрахувала Асоціація блогерів і агентств (АБА).

<https://www.kommersant.ru/doc/6159964>

***Apple** (США, Електроніка) Статус за KSE - *виходять*

Співробітникам Мінцифри заборонено використовувати техніку Apple у службових цілях, заявив глава міністерства Максут Шадаєв.

<https://www.kommersant.ru/doc/6159309>

***Euroclear** (Бельгія, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

Казахський депозитарій почав відмовлятися передавати російські єврооблігації на заміну через заходи, введені бельгійським Euroclear. Загальна сума, яку російські інвестори хочуть відсудити у європейського депозитарію Euroclear, перевищила 200 мільярдів рублів.

<https://www.rbc.ru/finances/12/08/2023/64d7999e9a794788abe52d85>

<https://www.kommersant.ru/doc/6159862>

<https://www.forbes.ru/investicii/494499-summa-iskovyh-trebovanij-investorov-iz-rossii-k-euroclear-prevysila-200-mlrd-rublej>

***Unilever** (Велика Британія, Споживчі товари та одяг) Статус за KSE - *залишаються*

Український ветеран війни атакує Unilever. Керівник Unilever пообіцяв українському військовому, що переоцінить російський бізнес «новими очима».

<https://www.thetimes.co.uk/article/ukraine-war-veteran-attacks-unilever-qntw68m5>

<https://www.telegraph.co.uk/business/2023/08/12/unilever-boss-promises-ukrainian-soldier-he-will-reassess/>

15.08.2023

***Argus Media** (Велика Британія, Консалтинг, Право) Статус за KSE - *залишаються*

Argus запускає фрахтові тарифи на експорт російських нафтопродуктів

<https://www.prnewswire.com/news-releases/argus-launches-freight-rates-for-russian-petroleum-products-exports-301899874.html>

***Laude Smart Intermodal S.A.** (Польща, Логістика, Транспорт) Статус за KSE - *вичікують*

Компанія збільшила виручку в Росії в 2022 році порівняно з 2021 роком, але перевела в Україну активи на €100 млн

<https://www.unian.ua/economics/other/ukrzeliznicya-spivpracuyue-z-polskoyu-kompaniyeyu-yaka-tak-i-ne-viyshla-z-rinku-rosiji-12356925.html>

<https://news.finance.ua/ua/pol-s-kyv-lohistrychnyy-operator-laude-prypynyv-robotu-v-rf-i-perenis-do-ukrainy-aktyvy-na-100-mln>

***Azerbaijan Airlines** (Азербайджан, Авіаперевезення) Статус за KSE - *залишаються*

Спочатку призупинив рейси до Росії, але потім відновив рейси до Москви (№184) і Махачкалі (№9232).

https://azal.az/ru/flights?from=GYP&to=MOW&departure_date=2023-08-16&adult_count=1&infant_count=0&child_count=0&flight_class=economy&is_student=0&is_citizen=0&is_qiwi=0&arrival_date=2023-08-23&t=1692089606023

***Royal Air Maroc** (Марокко, Авіаперевезення) Статус за KSE - *залишаються*

Спочатку скасував російські маршрути, але пізніше відновив рейси до Москви (Шереметьєво) по п'ятницях і вівторках.

<https://www.royalairmaroc.com/ru-ru>

***MSD** (США, Фармацевтика і здоров'я) Статус за KSE - *вичікують*

⁷ На сайті проекту <https://leave-russia.org/> є розділ "Новини компаній", слідкуйте за щоденними оновленнями прямо на сайті

Американська фармацевтична компанія MSD припинила поставки та виробництво в Росії Isentress на основі ралтегравіру для пацієнтів з ВІЛ. Росздравнадзор підтвердив, що російська дочка американської компанії MSD Pharmaceuticals повідомила службу про свої плани.

<https://www.kommersant.ru/doc/6159871>

<https://www.moscowtimes.ru/2023/08/14/amerikanskaya-kompaniya-prekratila-postavlyat-v-rossiyu-preparat-dlya-patsientov-s-vich-a51918>

***Microsoft** (США, ІТ) Статус за КСЕ - *вичікують*

Після заморозки російських ліцензій уряд оголосив про можливість Росії жити без програмного забезпечення Microsoft.

<https://finance.yahoo.com/news/microsofts-stock-top-stories-russian-215855271.html>

<https://www.moscowtimes.ru/2023/08/14/vpravitelstve-zayavili-osposobnosti-rossii-prozhit-bez-pomircosoft-a51947>

***Reddit** (США, Медіа) Статус за КСЕ - *вичікують*

Суд у Москві вперше оштрафував Reddit на 2 мільйони рублів за невидалення забороненої інформації.

<https://www.kommersant.ru/doc/6161019>

***Bionorica** (Німеччина, Фармацевтика, Охорона здоров'я) Статус за КСЕ - *виходять*

Німецька фармацевтична компанія Bionorica виставила на продаж недобудований завод у Воронежі.

<https://www.vedomosti.ru/realty/articles/2023/08/10/989373-farmkompaniya-bionorica-vistavila-na-prodazhu-zavod?from=newsline>

***Eastnine AB** (Швеція, Готелі та Нерухомість) Статус за КСЕ - *виходять*

Eastnine продасть 36% акцій Zarina and Love Republic російській компанії. Шведська Eastnine AB підписала угоду про продаж близько 36% модного ритейлера Melon Fashion Group (MFG; управляє магазинами одягу Sela, Zarina, Love Republic) російському GEM Invest LLC. Згідно з прес-релізом на сайті Eastnine, ціна покупки пакету становить приблизно 15,6 млрд руб. Очікується, що операція буде завершена протягом двох тижнів.

<https://www.eastnine.com/en/press/eastnine-enters-agreement-sell-its-investment-mfg-2148111>

***Fleetcor** (США, Фінанси та платежі) Статус за КСЕ - *вийшли*

FLEETCOR Technologies, Inc., провідна глобальна компанія з бізнес-платежів, 15 серпня 2023 року оголосила про продаж свого російського бізнесу місцевій інвестиційній групі. Угода позбавляє всіх операцій FLEETCOR в Росії.

<https://www.businesswire.com/news/home/20230815809320/en/FLEETCOR-Exits-Russia>

16.08.2023

Volkswagen (Німеччина, Автомобілебудування) Статус за КСЕ - *вийшли*

Виробництво автомобілів на колишньому заводі Volkswagen в Калузі може початися до кінця 2023 року, а вже в 2024 році може початися виробництво легкових автомобілів на колишньому заводі Mercedes в Московській області, заявив віце-прем'єр Мантуров.

<https://tass.ru/ekonomika/18509457>

<https://lenta.ru/news/2023/08/15/avto/>

***UBS** (Швейцарія, Фінанси та платежі) Статус за КСЕ - *вичікують*

***Credit Suisse** (Швейцарія, Фінанси та платежі) Статус за КСЕ - *вичікують*

Арбітражний суд Москви наклав обмежувальні заходи на швейцарські банки Credit Suisse і UBS в рамках позову про банкрутство банку "Зеніт". Тепер вони не зможуть розпоряджатися акціями та частками в російських дочках.

<https://www.kommersant.ru/doc/6161236>

<https://www.moscowtimes.ru/2023/08/15/krupneishii-bank-shveysarii-lishili-kontrolya-nad-rossiiskimi-dochkami-a52114>

***Faurecia** (Франція, Автомобілебудування) Статус за КСЕ - *виходять*

Російські топ-менеджери можуть купити в Росії активи великого виробника автокомпонентів Faurecia, для цього вони вже зареєстрували нову компанію. Про плани Faurecia покинути РФ стало відомо на початку 2023 року: компанія послалася, в тому числі, на припинення роботи іноземних автовиробників.

<https://www.kommersant.ru/doc/6161278>

***Carlsberg Group** (Данія, Алкоголь і тютюн) Статус за КСЕ - *виходять*

Carlsberg «шокований» арештом російської дочірньої компанії: генеральний директор Carlsberg у коментарі Reuters: Ми більше не маємо контактів з нашими співробітниками в Росії; у нас обмежені контакти з російською владою.

<https://www.reuters.com/business/retail-consumer/carlsberg-q2-sales-supported-by-premium-brands-asian-growth-2023-08-16/>

<https://www.ft.com/content/ceb08a80-3b88-4f28-b8bb-7bce67743a84>

<https://www.epravda.com.ua/news/2023/08/16/703285/>

***Embracer Group** (Швеція, Ігри) Статус за КСЕ - *залишаються*

Savvy Games скасувала угоду на \$2 млрд з Embracer, яка має активи в РФ

<https://ain.ua/2023/08/15/savvy-games-shho-kupyla-scopely-z-ofisom-v-ukrayini-zirvala-ugodu-z-embracer-yaka-maye-aktyvy-u-rf/>

***Unilever** (Велика Британія, Споживчі Товари та одяг) Статус за КСЕ - *залишаються*

Генеральний директор Unilever обіцяє переглянути присутність у Росії після негативної реакції

https://cosmeticsbusiness.com/news/article_page/Unilevers_CFO_pledges_to_reexamine_Russia_presence_following_backlash/210656

***Viciunai group** (Литва, Їжа та напої) Статус за КСЕ - *вичікують*

Viciunai успішно захищає російську торгову марку в суді

<https://www.undercurrentnews.com/2023/08/15/viciunai-successfully-defends-russian-trademark-in-court/>

***Freedom Holding** (Казахстан, Фінанси і платежі) Статус за КСЕ - *вийшли*

Freedom Holding, зареєстрована на Nasdaq, ухилилася від російських санкцій, звинувачує короткий продавець

<https://themessenger.com/business/nasdaq-listed-freedom-holding-has-been-evading-russian-sanctions-a-short-seller-charges>

***Telegram** (Об'єднані Арабські Емірати, Інтернет-сервіси) Статус за KSE - *залишаються*

Telegram склав протокол про відмову в локалізації даних. Месенджеру загрожує штраф від 6 до 18 мільйонів рублів.

<https://ria.ru/20230816/telegram-1890363535.html>

***Duracell** (США, Електроніка) Статус за KSE - *вичікують*

Duracell повернеться в Росію під новою назвою.

https://lenta.ru/news/2023/08/16/medved_vместo_zaytsa/

***Kiilto** (Фінляндія, Хімічна промисловість) Статус за KSE - *вийшли*

Після схвалення російської влади Kiilto змогла продати всі свої російські дочірні компанії. Після перехідного періоду бренди Kiilto більше не продаватимуться на російському ринку. БАТ «Кійлто-Клей», ТОВ «Кійлто Фемілі» і ТОВ «Кійлто-Клей Раменское» були передані Bergauf Group.

<https://www.kiilto.com/newsroom/kiiltos-business-activities-in-russia-ceased/>

17.08.2023

***SEFE Securing Energy for Europe** (Німеччина, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *залишаються*

Газ із Росії надходитиме до Німеччини через Оман. Німецька SEFE (Gazprom Germania), яка була націоналізована у Газпрому в Німеччині в квітні 2022 року, і Оман LNG домовилися про постачання СПГ з 2026 року на постачання 400 тис. тонн СПГ (550 млн м3 газу) на рік.

<https://www.tinkoff.ru/invest/social/profile/basebel/8e9a4dc4-2d1f-47df-af64-7f6c134fe250/>

<https://eadaily.com/ru/news/2023/08/16/gazprom-vernetsya-v-germaniyu-cherez-oman>

***Defense Engineering** (Казахстан, Оборона) Статус за KSE - *залишаються*

***Versor** (Словакія, Оборона) Статус за KSE - *залишаються*

Міністерство фінансів США в середу, 16 серпня 2023 року, оголосило про санкції проти трьох компаній з Казахстану, Росії та Словаччини, які сприяють торгівлі зброєю між Москвою та Пхеньяном.

<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1697>

<https://news.finance.ua/ua/ssha-naklaly-sankcii-na-kompanii-prychetni-do-torhivli-zbroyeyu-mizh-rosiyeyu-i-kndr>

***OMV** (Австрія, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *залишаються*

Без газу з Росії Австрія не обійдеться навіть у перспективі. Одностороннє розірвання контрактів може бути негайно оскаржено "Газпромом". Судовий розгляд триватиме тривалий час, протягом якого Австрія зобов'язана продовжувати платити, сказав Мусілек, экс-керівник OMV.

https://www.tinkoff.ru/invest/social/profile/Ma_ri_hin/dd54197f-96e1-4240-b62e-3e948888d292/

<https://ria.ru/20230815/gaz-1890299220.html>

***Autodesk** (США, ІТ) Статус за KSE - *виходять*

***General Electric** (GE) (США, Промислове обладнання) Статус за KSE - *вичікують*

***Honeywell** (США, Оборона) Статус за KSE - *вийшли*

Найбільші компанії хімічної промисловості замінюють програмне забезпечення / продукти Autodesk, General Electric і Honeywell

<https://www.tadviser.ru/a/685590>

***Unilever** (Велика Британія, Споживчі товари та одяг) Статус за KSE - *залишаються*

United Tea Company, яка викупила потужності колишньої чайної фабрики Unilever, серед співвласників якої экс-глава Лужників Олександр Пронін, також придбала бренд Beseda, який входив до портфелю Unilever.

<https://www.kommersant.ru/doc/6161947>

***Google** (США, Онлайн сервіси) Статус за KSE - *вичікують*

***Alphabet** (США, Онлайн сервіси) Статус за KSE - *вичікують*

Суд у Москві оштрафував Google на 3 мільйони рублів. за невидання недостовірних відео про спецоперацію в Україні.

<https://www.forbes.ru/tehnologii/494757-sud-v-moskve-ostrofoval-google-na-3-mln-rublej-za-neudalenie-video-o-specoperacii>

<https://www.vedomosti.ru/society/news/2023/08/17/990591-google-oshtrafovali-na-3-mln-rublei>

***SITA** (Швейцарія, Авіаційна промисловість) Статус за KSE - *виходять*

Російські та іноземні авіаперевізники можуть зіткнутися з проблемами при виконанні рейсів між Росією та іншими країнами восени 2023 року. Труднощі можуть виникнути після закриття Росії швейцарською компанією Societe Internationale de Telecommunication Aeronautiques (SITA). Це найпоширеніший інструмент у світовій цивільній авіації для обміну інформацією між авіакомпаніями та аеропортами. Системою користуються понад 2,5 тисячі клієнтів у 200 країнах, а її технології використовуються на 90% усіх міжнародних рейсів.

<https://meduza.io/en/news/2023/08/17/airlines-operating-direct-flights-to-russia-expect-disruptions-as-airline-it-giant-sita-gets-ready-to-leave-russian-market>

<https://t.me/banksta/40665>

<https://theins.ru/news/264331>

<https://www.moscowtimes.ru/2023/08/17/rossiya-mozhet-ostatsya-bez-mezhdunarodnih-aviareisov-iz-za-otklyucheniya-ot-aviatsionnogo-s-wift-a52253>

18.08.2023

***Valeo** (Франція, Автомобілебудування) Статус за KSE - *виходять*

Французька компанія Valeo погодилася продати НПК «Автоприбор» російський бізнес з енергосистем і чекає на схвалення угоди державними органами. Крім того, компанія хоче зберегти за собою право викупу активів.

<https://www.kommersant.ru/doc/6171421?tg>

***OKX** (Сейшельські острови, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *залишаються*

Криптові біржа OKX відновила доступ до сайту для російських користувачів, 7 серпня Роскомнадзор Росії відновив доступ користувачів до платформи okx.com

<https://www.rbc.ru/crypto/news/64df72dc9a7947b181dfb25a>

***Freedom Holding** (Казахстан, Фінанси і платежі) Статус за KSE - *вийшли*

Гінденбург націлений на те, щоб Freedom Holding продовжувала працювати з росіянами, які не потрапили під санкції

<https://www.reuters.com/business/hindenburg-target-freedom-holding-keep-working-with-non-sanctioned-russians-2023-08-17/>

***Danone** (Франція, Товари широкого вжитку) Статус за KSE - *виходять*

У вересні компанія Danone в Росії буде перейменована на H&N

<https://www.kommersant.ru/doc/6171443?tg>

***Glencore** (Швейцарія, Сільське господарство) Статус за KSE - *вичікують*

Арбітражний суд Москви відмовився арештувати акції "Роснефти", що належать Glencore, за позовом Сбербанку.

<https://www.forbes.ru/biznes/494824-sud-otkazal-sberbanku-v-areste-prinadlezasih-glencore-akcij-rosnefti>

19.08.2023

***JDE Peet's** (Нідерланди, Їжа та напої) Статус за KSE - *вичікують*

Власник кав'ярні Peet's Coffee вносить низку змін у свій бізнес, щоб продовжити продажі в Росії, пропонуючи рідкісний приклад того, як деякі компанії вибудовують нову норму під час війни в Україні.

<https://www.wsj.com/business/retail/why-this-coffee-giant-is-staying-put-in-russia-1c7e9ffa>

<https://www.livemint.com/companies/news/why-this-coffee-giant-is-staying-put-in-russia-11692429554815.html>

***Citi (Citigroup)** (США, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

Citigroup Inc. купила близько 160 мільйонів доларів російського алюмінію на Лондонській біржі металів, чого багато банків відмовлялися торкатися після вторгнення в Україну.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-08-18/citi-buys-160-million-of-russian-aluminum-others-won-t-touch>

21.08.2023

***DP Eurasia** (Нідерланди, Громадське харчування) Статус за KSE - *виходять*

***Domino's Pizza Inc.** (США, Громадське харчування) Статус за KSE - *виходять*

Власник бренду Domino's Pizza в РФ компанія DP Eurasia оголосила про припинення спроб його продажу та ініціювала початок банкрутства російського бізнесу

<https://www.ft.com/content/024b9d3a-5ed6-41a0-b342-97d84fc9933d>

<https://biz.liga.net/all/all/novosti/vladelets-brenda-dominos-pizza-v-rossii-ne-smog-prodat-biznes-i-obyavil-o-bankrotstve>

***Lantmännen Unibake** (Швеція, Сільське господарство) Статус за KSE - *вийшли*

Акціонер EMC Шилов стає власником колишньої дочірньої компанії Lantmannen Unibake в Росії

<https://interfax.com/newsroom/top-stories/93699/>

***Audi** (Німеччина, Автомобілебудування) Статус за KSE - *виходять*

Автоконцерни BMW і Audi обмежили доступ російських дилерів до свого програмного забезпечення.

<https://iz.ru/1560641/roman-soldatov/ne-po-pravilam-bmw-i-audi-ogranichili-rabotu-svoikh-onlain-servisov-v-rossii>

***Citi (Citigroup)** (США, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

Citibank призупиняє купівлю доларів і євро в касах

<https://www.kommersant.ru/doc/6172421?tg>

22.08.2023

***Raiffeisen** (Австрія, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *залишаються*

Російський підрозділ австрійського Raiffeisen Bank почне стягувати 50% комісії з усіх вхідних переказів у доларах США.

https://www.themoscowtimes.com/2023/08/21/raiffeisens-russian-division-imposes-50-commission-on-incoming-dollar-transfers-a82204#google_vignette

***Valeo** (Франція, Автомобілебудування) Статус за KSE - *виходять*

НПК «Автоприбор» придбає установку силових установок Valeo Russia

<https://www.just-auto.com/news/signal-npk-avtopribor-to-acquire-valeo-russia-propulsion-systems-unit/>

***Uniqlo/Fast Retailing** (Японія, Споживчі товари та одяг) Статус за KSE - *виходять*

Uniqlo відмовилася орендувати приміщення під всі свої магазини в РФ: ці площі вже зайняті або займаються іншими ритейлерами.

<https://www.vedomosti.ru/business/articles/2023/08/22/991245-riteiler-uniqlo-prekratil-biznes-v-rossii?from=newsline>

***MSD** (США, Фармацевтика, Охорона здоров'я) Статус за KSE - *вичікують*

Американський фармацевтичний виробник MSD припиняє постачання в Росію одного з найбільш затребуваних препаратів від гепатиту С - «Зепатир».

<https://www.kommersant.ru/doc/6172793>

***MyGames** (Нідерланди, Ігри) Статус за KSE - *виходять*

Сервіс Boosty, який став однією з найпопулярніших платформ монетизації контенту після блокування Patreon в Росії, може бути проданий до кінця року. My.Games, яка ним керує, вже веде переговори з потенційними покупцями.

<https://www.kommersant.ru/doc/6172106>

***Emirates NBD** (Об'єднані Арабські Емірати, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

ОАЕ Заробляє на економічних негараздах Росії

https://www.wsj.com/world/russia/u-a-e-cashes-in-on-russias-economic-woes-52700157?mod=hp_lead_pos6

<https://lenta.ru/news/2023/08/21/oaef/>

***Xiaomi** (Китай, Електроніка) Статус за KSE - *залишаються*

Російська компанія UltraTrade, яка володіє брендом товарів для розумного будинку YouSmart, має намір скасувати юридичний захист бренду Xiaomi в РФ.

<https://www.kommersant.ru/doc/6172762>

23.08.2023

***Novelis** (США, Виробництво) Статус за KSE - *вичікують*

Novelis все ще купує алюміній у «Русала» за контрактами, укладеними до вторгнення Росії в Україну, але після початку війни минулого року вона ухиляється від нових угод з російською фірмою

<https://finance.yahoo.com/news/no-novelis-deals-buy-russian-114700165.html>

***Domino's Pizza Inc.** (США, Громадське харчування) Статус за KSE - *виходять*

Тімаці дозволили придбати російський бізнес Domino's Pizza

<https://www.kommersant.ru/doc/6173280>

***Binance** (Китай, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *залишаються*

Binance стверджує, що дотримується санкцій Заходу щодо Росії. Щонайменше 5 кредиторів із чорного списку все ще обробляють платежі за обмін

<https://fortune.com/crypto/2023/08/22/binance-russia-western-sanctions-ukraine-war-5-lenders-peer-to-peer-transactions/>

***SAIPA** (ран, Автомобілебудування) Статус за KSE - *залишаються*

Іранські автомобілі SAIPA будуть продаватися в Росії за ціною 1,2 мільйона рублів.

<https://www.kommersant.ru/doc/6173783?tg>

***Nestle** (Швейцарія, Товари широкого вжитку) Статус за KSE - *залишаються*

3 вересня через девальвацію рубля Nestle підвищила святкові ціни на дитяче харчування, в тому числі замітники грудного молока, на 9%.

<https://www.kommersant.ru/doc/6173330>

25.08.2023

***Stark Logistics** (Індія, Логістика, Транспорт) Статус за KSE - *залишаються*

***Metaprint** (Естонія, Виробництво) Статус за KSE - *вичікують*

Компанія, частковою власністю чоловіка прем'єр-міністра Естонії, продовжує поставки в Росію

<https://news.err.ee/1609073804/company-part-owned-by-estonian-pm-s-husband-continues-deliveries-to-russia>

<https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-zahroza-viyny/31703318/1b101b1351603.html>

Рейнсалу: Metaprint постачає в Росію необхідну сировину

<https://news.err.ee/1609075709/reinsalu-metaprint-supplies-essential-raw-materials-to-russia>

***Iran Khodro** (Іран, Автомобілебудування) Статус за KSE - *залишаються*

Російський агрегатор замовлень таксі «Яндекс.Таксі» взяв в дослідну експлуатацію невелику партію з 12 іранських седанів Iran Khodro Tara.

<https://iz.ru/1563640/2023-08-24/v-iandekstaksi-poiaviatsia-iranskie-mashiny>

***ArcelorMittal Temirtau** (Казахстан, Метали та видобувна промисловість) Статус за KSE - *залишаються*

Міністерство фінансів Казахстану заявило про можливість продажу найбільшого в країні металургійного комбінату ArcelorMittal Temirtau російським інвесторам.

<https://newsroomodisha.com/kazakhstan-considers-sale-of-arcelormittal-temirtau-to-russian-investors-report/>

***Slovenske Elektrarne** (Словаччина, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *вичікують*

Slovenske Elektrarne вибирає Westinghouse, щоб диверсифікувати постачання російського палива

<https://finance.yahoo.com/news/1-slovenske-elektrarne-picks-westinghouse-070607546.html>

***Heineken** (Нідерланди, Алкоголь та Тютюн) Статус за KSE - *вийшли*

HEINEKEN N.V. оголошує про завершення угоди з продажу своїх підрозділів у Росії Arnest Group. Угода отримала всі необхідні схвалення та завершує процес, який HEINEKEN розпочав у березні 2022 року щодо виходу з Росії, зазнавши очікуваних загальних збитків у 300 мільйонів євро.

<https://www.theheinekencompany.com/newsroom/heineken-completes-exit-from-russia/>

<https://www.reuters.com/markets/europe/heineken-exits-russia-with-one-euro-sale-operations-2023-08-25/>

***Japan Tobacco International** (Швейцарія, Алкоголь і тютюн) Статус за KSE - *залишаються*

***Philip Morris** (США, Алкоголь та тютюн) Статус за KSE - *залишаються*

НАЗК включило Philip Morris International і Japan Tobacco International до списку міжнародних спонсорів війни

<https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vneslo-philip-morris-international-ta-japan-tobacco-international-do-pereliku-mizhnarodnyh-sponsoriv-vijny/>

***Uniqa** (Австрія, Страхування) Статус за KSE - *виходять*

UNIQA продає свою 75-відсоткову частку в російській компанії «Райффайзен Життя» російській страховій компанії «Ренесанс Життя» разом з АТ «Райффайзенбанк», який входить до групи Raiffeisen Bank International і володіє рештою 25% акцій.

<https://press-news.uniqagroup.com/news-uniqa-with-significantly-higher-results-in-the-first-half-of-2023-?id=184232&menuid=1704&l=en-glish>

***Binance** (Китай, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *залишаються*

Binance "видалила" Сбер і Тинькофф зі списку платіжних систем

<https://www.ixbt.com/live/crypto/binance-udalil-sber-i-tinkoff-iz-spiska-platezhnyh-sistem-na-samom-dele-net.html>

26.08.2023

***Continental** (Німеччина, Автомобілебудування) Статус за KSE - *вийшли*

Conti фіксує 85 мільйонів доларів на вихід з Росії

<https://www.rubbernews.com/news/continental-records-85m-expense-exit-russia>

***Westinghouse** (США, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *залишаються*

Westinghouse постачатиме ядерне паливо для реакторів російського виробництва в Словаччині

<https://www.powermag.com/westinghouse-will-supply-nuclear-fuel-for-russian-designed-reactors-in-slovakia/>

***Uniper SE** (Німеччина, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *виходять*

Uniper розглядає юридичні варіанти продажу активів у Росії

<https://www.reuters.com/business/energy/uniper-considering-legal-options-over-sale-assets-russia-2023-08-25/>

***Heineken** (Нідерланди, Алкоголь і тютюн) Статус за KSE - *вийшли*

Heineken йде з Росії зі збитками в 300 мільйонів євро

<https://www.ft.com/content/31fe848b-1b66-4dce-8a9b-72f6dbf4af38>

Російський бізнес Heineken дістався виробнику "Діхлофосу"

<https://www.kommersant.ru/doc/6183702>

27.08.2023

***Binance** (Китай, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

Binance призупиняє P2P-торгівлю в Росії після завершення розслідування щодо застосування санкцій

<https://cryptosaurus.tech/binance-suspends-p2p-trading-in-russia-after-sanctions-enforcement-investigation-ends/>

28.08.2023

***Grindeks** (Латвія, Фармацевтика, Охорона здоров'я) Статус за KSE - *залишаються*

***Olainfarm** (Латвія, Фармацевтика, Охорона здоров'я) Статус за KSE - *залишаються*

***Pernod Ricard** (Франція, Алкоголь і тютюн) Статус за KSE - *вичікують*

***Green Trace Ltd** (Латвія, Електроніка) Статус за KSE - *залишаються*

***Cotton** (Латвія, Виробництво) Статус за KSE - *вичікують*

De Facto від LTV розглядає підприємства, які продовжують експорт до Росії

<https://eng.ism.lv/article/economy/business/28.08.2023-ltvs-de-facto-looks-at-businesses-continuing-exports-to-russia.a521714/>

***VEON** (Нідерланди, Telecom) Статус за KSE - *виходять*

***Intesa Sanpaolo** (Італія, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *виходять*

Москва вимагає більших знижок від іноземних компаній, які залишають Росію

<https://www.reuters.com/markets/europe/moscow-demands-bigger-discounts-foreign-companies-exiting-russia-sources-2023-08-25/>

***Binance** (Китай, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

У РФ запропонували заблокувати Binance через обмеження для росіян

<https://forklog.com/news/v-rf-predlozhili-zablokirovat-binance-za-ogranicheniya-dlya-rossiyan>

https://www.wsj.com/livecoverage/stock-market-today-dow-jones-08-28-2023/card/crypto-giant-binance-considers-russia-exit-lz69D5N6RzLEtlyKYT?mod=Searchresults_pos3&page=1

29.08.2023

***Model Motors** (Чехія, Автомобілебудування) Статус за KSE - *виходять*

Компоненти Lancets часто виготовляються в Європейському Союзі. Нещодавно стало відомо, що двигун, встановлений на

безпілотнику, — це AXI 5330/18 чеської компанії Model Motors. «Наша компанія ніколи не постачала свою продукцію для військового використання. Згідно з нашою інформацією, ми у зв'язку з відповідними органами в Чеській Республіці виявили, що наша продукція була використана третьою стороною за кордоном для продажу в деяких типах зброї, яку він використовує російська армія. Ми хотіли б запевнити всіх, що ми вжили заходів, щоб цього більше не могло статися, і наші продукти, до яких ми звикли, більше не виробляємо та не продаємо цю зброю. Війна — це зло».

<https://www.modelmotors.cz/>

<https://www.pravda.com.ua/eng/articles/2023/08/28/7417354/>

***Essemtec** (Швейцарія, Електроніка) Статус за KSE - *залишаються*

Чеські двигуни, американська електроніка. Як російські ударні БПЛА Lancet виявляють прогалини в антиросійських санкціях

<https://www.pravda.com.ua/eng/articles/2023/08/28/7417354/>

***Isuzu** (Японія, Автомобільна промисловість) Статус за KSE - *вийшли*

ISUZU продала компанію Sollers Group, яка розкрила суму угоди з придбання колишнього японського заводу Isuzu в РФ - актив коштував 2,8 мільярда рублів. Майданчик планують перезапустити, запустивши там виробництво вантажівок.

<https://www.kommersant.ru/doc/6185591>

***OKX** (Сейшельські острови, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

29 серпня одна з найбільших у світі криптобірж OKX закрила можливість для клієнтів здійснювати транзакції з використанням російського рубля на своїй р2р-платформі.

<https://www.epravda.com.ua/news/2023/08/29/703704/>

***Badminton World Federation** (Малайзія, Спорт) Статус за KSE - *залишаються*

Всесвітня федерація бадмінтону (BWF) може підтвердити, що спортсменам з Росії та Білорусі буде дозволено брати участь як індивідуальні нейтральні спортсмени в санкціонованих BWF турнірах, починаючи з 26 лютого 2024 року.

https://bwfbadminton.com/news-single/2023/08/29/bwf-permits-participation-of-neutral-athletes-from-russia-and-belarus/?fbclid=IwAR0zWwmg1tWhUH3UmG_c1Hw7XmWAVIPRB9eJEqWaOykX_1hTy1bsIU1FIq

***SuperJet International** (Італія, Аерокосмічна промисловість) Статус за KSE - *виходять*

Еміратські інвестори хочуть отримати європейський сертифікат літака для виробництва в ОАЕ

<https://www.kommersant.ru/doc/6184407>

***Honeywell** (США, Оборона) Статус за KSE - *вийшли*

За заявою Росбанку суд визнав російську "дочку" Honeywell банкрутом

<https://www.interfax.ru/russia/918100>

***Domino's Pizza Inc.** (США, Громадське харчування) Статус за KSE - *виходять*

***DP Eurasia** (Нідерланди, Громадське харчування) Статус за KSE - *виходять*

Пінський і Тимати об'єднують франчайзі Domino's Pizza під новим брендом

<https://www.vedomosti.ru/business/articles/2023/08/29/992491-pinskii-timati-dominos-pizza-pod-novim-brendom>

30.08.2023

***Unilever** (Велика Британія, Споживчі товари та одяг) Статус за KSE - *залишаються*

Новий бос Unilever повинен скористатися останнім шансом піти з Росії

https://www.theguardian.com/business/nils-pratley-on-finance/2023/aug/30/unilevers-new-boss-should-seize-last-chance-to-exit-russia?CMP=Share_iOSApp_Other

***Raiffeisen** (Австрія, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *залишаються*

Чехія розслідує Raiffeisen Bank через його діяльність у Росії

<https://kyivindependent.com/czechia-investigates-raiffeisen-bank-due-to-its-russia-activities/>

<https://news.yahoo.com/czechia-investigates-raiffeisen-bank-due-173842029.html>

Генеральний директор австрійського Raiffeisen: не може назвати терміни виходу Росії

<https://www.nasdaq.com/articles/ceo-of-austrias-raiffeisen-cannot-give-timeframe-for-russia-exit>

***UBS** (Швейцарія, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

***Credit Suisse** (Швейцарія, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

Банкір Credit Suisse для російських мільярдерів, утриманий UBS

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-08-29/credit-suisse-s-top-banker-to-russian-billionaires-joins-ubs>

31.08.2023

***United Nations** (США, Асоціації, НУО) Статус за KSE - *залишаються*

ООН все ще веде бізнес з Росією, це нормально?

<https://www.passblue.com/2023/08/24/the-un-is-still-doing-business-with-russia-despite-its-illegal-war-in-ukraine-is-it-o-k/>

***VVP Group** (Казахстан, Електроніка) Статус за KSE - *залишаються*

VVP Group шукає нові маршрути та ринки збуту

<https://www.kommersant.ru/doc/6186333>

***KazMunayGas** (Казахстан, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *залишаються*

Казахстан закупить танкери для транспортування нафти навколо Росії

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-08-31/kazakhstan-diversifies-oil-export-routes-with-tanker-purchases>

***General Electric (GE)** (США, Промислове обладнання) Статус за KSE - *виходять*

Спільне підприємство "Інтер РАО" і GE в Росії припинить виробництво турбін

<https://www.kommersant.ru/doc/6185970>

***KuCoin** (Сейшельські острови, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

На р2р-платформі криптобіржі KuCoin видалили російські банки «Сбер», «Тінькофф» та інші, щодо яких накладено санкції.

<https://www.rbc.ru/crypto/news/64edd4ad9a7947bdb0cf1f89?from=newsfeed>

***Bybit** (Китай, Фінанси та платежі) Статус за KSE - *вичікують*

Слідом за Binance криптовалютні біржі OKX і Bybit припинили операції з російськими банками, які потрапили під санкції, на платформах р2р.

<https://www.rbc.ru/crypto/news/64edd4ad9a7947bdb0cf1f89?from=newsfeed>

***PKN Orlen SA** (Польща, Енергетика, нафта і газ) Статус за KSE - *вичікують*

Польща фрахтує танкери, які використовуються для імпорту арабської нафти з російської нафти

<https://www.reuters.com/business/energy/poland-charters-tankers-used-russian-oil-import-arab-crude-2023-08-31/>

***Apple** (США, Електроніка) Статус за KSE - *виходять*

Apple продала в Росії нових iPhone на понад 1 мільярд доларів протягом першого півріччя 2023 року
<https://www.russia-briefing.com/news/apple-sells-over-us-1-billion-of-new-iphones-in-russia-during-h1-2023.html/>

***Auchan** (Франція, Товари широкого вжитку) Статус за KSE - *залишаються*

Київ закликає Auchan піти з Росії після нападу на магазин в Україні

<https://www.barrons.com/news/kyiv-urges-auchan-to-exit-russia-after-store-hit-in-ukraine-df2ec07>

***Great Wall Motor Co.** (Китай, Автомобілебудування) Статус за KSE - *залишаються*

Китайська компанія Great Wall Motor займає більший шматок російського ринку

<https://asia.nikkei.com/Business/Automobiles/China-s-Great-Wall-Motor-takes-a-bigger-slice-of-Russian-market>

***Hyundai** (Південна Корея, Автомобілебудування) Статус за KSE - *виходять*

Зі збитками в Росії Hyundai Motor може втратити завод

<https://www.businesskorea.co.kr/news/articleView.html?idxno=200731>

Нещодавно ми зробили багато значних покращень у нашому [Телеграм-боті](#) з удосконаленням його інтерфейсу, додаванням загальної статистики та відображенням останніх статусів KSE компаній, взятих із публічної бази даних KSE.

Команда KSE team має знову неймовірні новини по проекту! Ми не стоїмо на місці і крім підтримки і розвитку нашої бази даних, яка наразі містить найповнішу у світі інформації щодо діяльності світових корпорацій на ринку РФ, ми розвиваємо і наші технічні продукти. Ми розробили сканер штрих-кодів, який доступний за посиланням <https://leaverussia.kse.ua/> чи в нашому телеграм-боті https://t.me/exit_ru_bot! Щоб скористатися сканером, Вам треба мати будь-який мобільний телефон, відсканувати камерою штрих-код товару в магазині (чи в будь-якому іншому місці), і Ви побачите інформацію про його виробника і чи здійснює він також діяльність на території Росії.

Також, завдяки використанню ChatGPT, для більшості компаній сектору споживчого ми створили найповніший перелік із 7500+ основних брендів і торгових марок, тому пошук став ще зручніше і краще. Крім того, сканер можна зберегти як звичайний додаток на екрані смартфона, а також доступні версії, як англійською, так і українською мовами.

У липні KSE Institute спільно з партнерами по коаліції B4Ukraine опублікували нове дослідження під назвою “The Business of Staying: a closer look at multinational revenues and taxes in Russia in 2022”, скачати повний текст англійською мовою можна за наступними посиланнями: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/07/The-Business-of-Staying-1.pdf> та <https://b4ukraine.org/pdf/BusinessOfStaying.pdf>

Отримуйте більше деталей на щоденній основі:

[Сканер штрих-кодів від KSE \(лише для мобільних пристроїв\)](#)

[Telegram bot KSE по моніторингу новин @exit_ru_bot](#)

[Твіттер проекту SelfSanctions](#)

[Сайт leave-russia.org](#)

[ВІ аналітика @ Leave-russia.org](#)

[Новини компаній @ Leave-russia.org](#)

[Твіттер сайту leave-russia.org](#)

[LinkedIn проекту leave-russia.org](#)

[YouTube проекту leave-russia.org](#)

[Підтримати проект через Patreon](#)